

Ernstige spraak-/taal moeilijkheden en lessen sociale competentie

Geeft u lessen sociale competentie én heeft u een of meer kinderen met ernstige spraak-/taalmoeilijkheden in de klas, dan kunt u hier lezen waar deze leerlingen tegen aan kunnen lopen en hoe u hier mee om kunt gaan tijdens deze lessen.

Door de beperking kunnen leerlingen met ernstige spraak-/taalmoeilijkheden niet alleen hun eigen ervaringen lastiger verwoorden, maar ook het vragen stellen (actief luisteren) aan een ander kan lastig zijn. Doordat ze soms langer moeten nadenken over een formulering kan de timing mis lopen. Vaak richten deze leerlingen zich erg op volwassenen. Door negatieve ervaringen in de communicatie met anderen kunnen deze leerlingen het initiatief tot contact verliezen. Hierdoor lijken zij geen belangstelling te hebben voor anderen. Ook schatten zij grapjes vaak verkeerd in, doordat ze intonatie niet oppikken. Zij kunnen dit echter wel leren als hun (vertrouwen in hun eigen) communicatiemogelijkheden toeneemt/toenemen.

Gedrag van leerlingen met ernstige spraak-/taalproblemen bij samen werken en spelen kan lijken op het gedrag dat leerlingen met autisme of ADHD vertonen. Dit is echter voornamelijk een indirect gevolg dat ontstaat door hun beperkte zelfvertrouwen.

De problemen die leerlingen met ernstige spraak-/taalproblemen ervaren bij zichzelf presenteren kunnen liggen op het gebied van het zoeken naar de juiste woorden en formulering. Dit is erg lastig voor hen, zeker in combinatie met hun gebrekkige zelfvertrouwen. Zo vinden zij het ook eng om aan een onbekend iemand iets te vragen. Ook iets vertellen voor de groep kan problemen opleveren.

Het gebrek aan zelfvertrouwen als gevolg van hun ernstige spraak-/taalproblemen maakt dat deze leerlingen niet snel voor zichzelf zullen opkomen. Hun beperkte verbale uitdrukkingsvaardigheid leidt tot negatieve ervaringen, waardoor zij zich eerder zullen terugtrekken.

Doordat leerlingen met ernstige spraak-/taalproblemen moeite hebben met het formuleren van hun reactie reageren zij vaak langzamer en zullen zij bij ruzie ook hun gevoelens en mogelijke oplossingen moeilijk kunnen verwoorden.

Haalbare doelen

Bij het geven van lessen aan deze leerlingen is het goed om in gedachten te houden wat haalbare doelen zijn. Hieronder krijgt u een aantal voorbeelden. Wees erop bedacht dat ieder kind verschillend is en dat onderstaande niet klakkeloos voor ieder kind met spraak/taalmoeilijkheden op hoeft te gaan.

Als gewerkt wordt aan het zelfvertrouwen van leerlingen met ernstige spraak-/taalmoeilijkheden, zijn zij zeker in staat tot samen werken en spelen. Sommige aspecten, zoals het aandragen van ideeën vinden zij wel moeilijk. Dit kunnen zij echter wel leren. Naast werken

aan het zelfvertrouwen geldt ook hier dat remediëren voor deze leerlingen tot goede resultaten kan leiden. Dit remediëren kan afhankelijk van de groep binnen of buiten de sociale competentieles.

Het is voor deze leerlingen sociaal competent als zij – verbaal of non-verbaal - contact zoeken met een ander. Het is haalbaar om – eventueel met behulp van de leerkracht of een medeleerling – iets te uiten in de groep. Als de leerkracht hierbij helpt is het belangrijk om de leerling regelmatig te laten herhalen wat de leerkracht voor hem verwoord heeft. Het is knap als deze leerlingen in de groep vragen stellen.

Leerlingen met ernstige spraak/taalmoeilijkheden kunnen leren reageren op het initiatief dat de ander neemt of op de inhoud van het verhaal van de ander. Dit kan verbaal, non-verbaal door mimiek en bewegingen en eventueel met hulpmiddelen. Door als leerkracht non-verbale reacties te verwoorden leren de leerlingen de woorden die bij hun reactie horen. Door hen dit te laten herhalen, leren zij de woorden zelf te gebruiken.

Deze leerlingen kunnen - verbaal of non-verbaal - (bijvoorbeeld boos kijken of het hoofd schudden) leren aangeven dat ze hulp nodig hebben of duidelijk maken dat ze iets niet prettig vinden of dat iemand over hun grenzen heengaat. Het is voor deze leerlingen sociaal competent als ze in geval van ruzie een oplossing hebben bedacht en die uiten, al dan niet met behulp van de leerkracht of een ander kind.

Tips voor het geven van lessen sociale competentie aan groepen met leerlingen met spraak/taalmoeilijkheden

In dit gedeelte vindt u onderwerpen die bij het geven van lessen sociale competentie altijd extra aandacht behoeven. Wij geven u tips hoe hiermee om te gaan als u leerlingen met ernstige spraak/taalmoeilijkheden in de groep heeft.

Voor leerlingen met ernstige spraak- /taalmoeilijkheden is het prettig als u uw woorden visueel ondersteunt.

Tip: U kunt gebruik maken van praatplaten (als de methode hierover beschikt), waarvan u eventueel onderdelen kunt vergroten of iedere leerling een eigen plaat kunt geven.

Tip: Ook het uitbeelden van het verhaal door middel van een rollenspel of met poppen helpt deze leerlingen vaak om zich een voorstelling te maken van de gebeurtenissen.

Tip: Het gebruiken van concreet materiaal dat in het verhaal voorkomt kan ook behulpzaam zijn.

Interactie bevorderen in groeps gesprekken

Als het gaat om gedrag, dat van jezelf en van anderen, is het niet voor alle leerlingen gemakkelijk om hier neutraal over te praten. Interactie is echter van wezenlijk belang bij lessen sociale competentie.

Tip: Stel zo veel mogelijk open vragen, zodat de leerlingen aan het woord zijn i.p.v. uzelf. Stimuleer de leerlingen om zelf dingen te vertellen en geef hen de tijd.

Tip: Stimuleer leerlingen op elkaar te reageren. Stap indien mogelijk af en toe zelf uit de kring om onderlinge interactie te bevorderen.

Tip: Geef leerlingen minimaal één gericht compliment tijdens het groepsgesprek. Een compliment is gericht als u laat blijken voor wie het bestemd is en als u het gedrag dat u prijst, benoemt. Geef in ieder geval positieve feedback als leerlingen goede voorbeelden of oplossingen aandragen.

Samenwerken

Als de leerlingen tijdens de les gezamenlijk of in groepjes een opdracht moeten uitvoeren, bijvoorbeeld een rollenspel voorbereiden of een strip tekenen, kan dat lastig zijn voor zorgleerlingen. De methode gaat ervan uit, dat de leerlingen dit zelfstandig doen. Bij groepjes met een of meer zorgleerlingen, kan begeleiding gewenst zijn, bijvoorbeeld door een klassenassistent of een stagiaire.

Tip: Geef de leerling in een groepje een taak: hij kan bijvoorbeeld de tijd in de gaten houden of vooraf het benodigde materiaal verzamelen.

Tip: Laat de leerling samenwerken met iemand waarbij hij zich prettig voelt.

Rollenspellen

Het zelf meespelen in rollenspellen heeft voor zorgleerlingen extra meerwaarde. Het geeft hen de mogelijkheid om doelgedrag lijfelijk te ervaren. Leerlingen verschillen echter van elkaar, ook in het gemak waarmee ze aan een rollenspel zullen meedoen. Door afspraken te maken over de reacties van de 'kijkers' kunt u een veilige omgeving creëren, waardoor ook leerlingen die hier moeite mee hebben of nieuwe leerlingen in de groep na verloop van een aantal weken zullen willen meedoen. Biedt hen bijvoorbeeld hun eerste keer de gelegenheid om een rollenspel met u uit te spelen. Zo kunt u het meedoen aan rollenspellen opbouwen. Daarnaast is het belangrijk, dat u aan de leerlingen duidelijk maakt dat het rollenspel niet de werkelijkheid is. Zorgleerlingen kunnen hier moeite mee hebben.

Tip: Bouw de deelname van de leerling aan een rollenspel op. Deze opbouw loopt van kijken naar het rollenspel, de situatie letterlijk naspelen samen met leerkracht, de situatie naspelen met een klassenassistent of zelfgekozen medeleerling, via een andere situatie uitspelen met leerkracht tot het uitspelen van een andere situatie met medeleerling.

Tip: Gebruik visuele ondersteuning om de rolverdeling in het rollenspel duidelijk te maken (bijv. met kleding/accessoires (petje/sjaaltje).

Tip: Wanneer er een 'negatieve rol' in het rollenspel voorkomt (bijvoorbeeld iemand die zich niet aan de afspraak houdt), speel deze dan bij voorkeur zelf of laat deze spelen door de klassenassistent of een sterke leerling.

Tip: Laat de leerling zelf beslissen of hij/zij aan het rollenspel wil deelnemen.

Tip: Laat de leerling zelf kiezen met wie hij/zij het rollenspel wil spelen.

Tip: Erken de gevoelens die kinderen hebben als ze een rollenspel niet aandurven.

Tip: Bespreek vooraf hoe goed publiek zich gedraagt.

Tip: Geef het publiek complimenten voor hun goede publieksgedrag.

Terugblik

De terugblik is misschien wel het belangrijkste onderdeel van de les. Hierin maakt u met de leerlingen de koppeling naar hun dagelijkse praktijk. U controleert in hoeverre de leerlingen de lesdoelen hebben bereikt. Stel hiertoe bijvoorbeeld de volgende vraag: "Als je thuis over deze les vertelt vanavond, wat vertel je dan?" Ook zoekt u met hen situaties waarin zij het geleerde gedrag zouden kunnen toepassen. Hiermee maakt u de transfer naar het 'echte' leven. U maakt afspraken over momenten waarop u samen zult bekijken wie een knijper verdiend heeft.

Tip: Maak het geleerde doelgedrag expliciet voor de groep.

Maak dit visueel met het kaartje dat bij de les hoort, een pictogram of met een product van de les. Hang dit op in de klas. Maak ook de toepassingssituaties visueel. Het kan goed zijn een specifieke situatie te kiezen waarin de leerling het gedrag de komende tijd zal oefenen.

Tip: Laat deze leerlingen verwoorden (eventueel met hulp) wanneer ze een knijper kunnen verdienen. Maak dit zo concreet mogelijk door met de leerlingen zowel de situatie als het gedrag te benoemen.

Tip: Complimenteer de leerling met wat hij heeft geleerd of met zijn inzet.

Tip: Benadruk de positieve punten/gebeurtenissen uit de les.

Tips buiten de les

Het is voor zorgleerlingen erg belangrijk om ook buiten de les aandacht te besteden aan de lesdoelen. Het gedrag dat zij in de les leren, zullen zij niet automatisch toepassen in andere situaties. U kunt hen hierbij helpen door de leerlingen vooraf en tijdens sommige activiteiten te herinneren aan de manier waarop ze een knijper kunnen verdienen. Door veel herhalingen en het oefenen van het gedrag in verschillende situaties buiten de les, wordt het gedrag ingeslepen en wordt generalisatie van gedrag gestimuleerd. Maak gebruik van de suggesties voor 'toepassing' en 'vervolglessen'.

Toepassing

Tip: Benoem en geef positieve feedback wanneer leerlingen het gedrag in echte situaties vertonen. Ook leerlingen met spraak/taalmoeilijkheden kunnen van elkaar – eventueel met hulp of non-verbaal - benoemen wat ze goed hebben gedaan.

Vervolglessen

Tip: Geef de leerlingen op een zelfde manier als tijdens de basisles verantwoordelijkheid; probeer deze verantwoordelijkheid uit te breiden.

Tip: Geef positieve feedback als leerlingen tijdens deze les iets weten, kunnen of durven wat zij tijdens de vorige les nog niet beheersten.